Eksamen i 74181 Optikk, mandag 14. desember 1993 – Løsningsforslag:

[Trykkfeil i oppgave 1.b) $\beta = -f/d'$ skal være $\beta = -f/d$; ble rettet kl. 9.30 under eksamen]

Oppgave 1

a) Systemmarise: $\mathbf{M}_{VV'} = \begin{bmatrix} A & B \\ C & D \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ -n/f & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 1 & f/n \\ 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ -n/f & 1 \end{bmatrix}$

$$= \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ -n/f & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0 & f/n \\ -n/f & 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & f/n \\ -n/f & 0 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 & 10\text{cm} \\ -0.1\text{cm}^{-1} & 0 \end{bmatrix}.$$

$$\mathbf{M}_{dd'} = \begin{bmatrix} A' & B' \\ C' & D' \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & d'/n \\ 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0 & f/n \\ -n/f & 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 1 & d/n \\ 0 & 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & d'/n \\ 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} 0 & f/n \\ -n/f & -d/f \end{bmatrix}$$

$$= \begin{bmatrix} -d'/f & (f-dd'/f)/n \\ -n/f & -d/f \end{bmatrix}$$

b) Betingelse for avbildning: $B' = 0 \Rightarrow f - dd'/f = 0 \Rightarrow dd' = f^2$.

Forstørrelse: $\beta = A' = -d'/f = 1/D' = -f/d$ [har brukt $A'D' = 1$ ved avbildning].

Av avbildningsrelasjonen (og grafen nedenfor) sees at:

Reelt objekt: $d \geq 0 \Leftrightarrow$ reelt bilde: $d' \geq 0$.

Virtuelt objekt: $d < 0 \Leftrightarrow$ virtuelt bilde: $d' < 0$

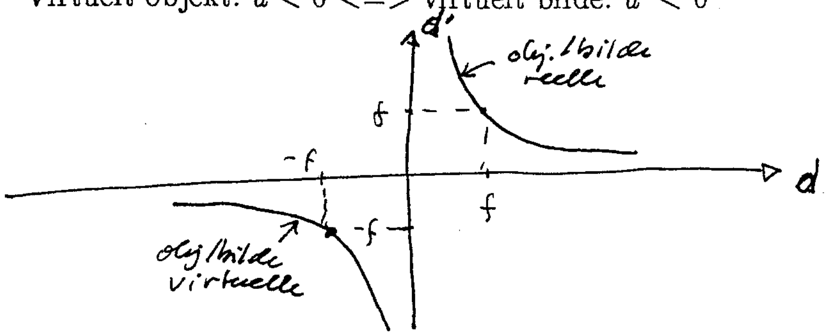

c) Systemet har hovedplan H og H' siden $C \neq 0$. Disse er konjugerte plan i, henholdsvis, objekt og billedrom som avbildes med forstørrelse $\beta = 1$ i avstander $d = h$ og $d' = h'$.

Siden $\beta = A' = 1/D'$ får vi $h = h' = -f = -10$ cm , og vi ser at begge hovedplanene er virtuelle.

Systemets fokallengde er f [siden $C = C' = -n/f$] og når avstander refereres til hovedplanene [slik at $d = h+s$ og $d' = h'+s'$] er avbildningsrelasjonen gitt ved den vanlige linseformelen:

$$1/s + 1/s' = 1/f.$$

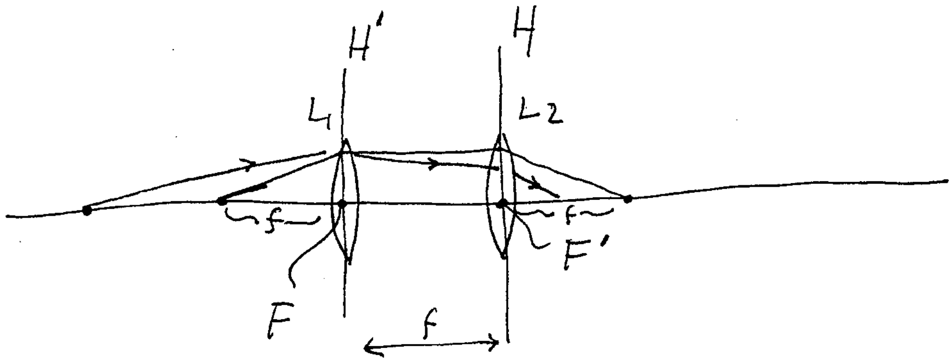

d)

Apertureblende: Fysisk blende som avgrenser strålebunt ved avbildning av punkt på aksen.
Inngangspupille: Apertureblenden avbildet til objektrommet
Utgangspupille: Apertureblenden avbildet til billedrommet.
Feltblende: Den av de andre blendene som fysisk avgrenser det knippet av hovedstråler [hovedstråle = stråle gjennom sentum av apertureblenden] som kan trekkes mellom objekt og bilde [en for hvert objektpunkt].
Inngangsvindu: Feltblenden avbildet til objektrommet
Utgangsvindu: Feltblenden avbildet til billedrommet.

$d > f$: Strålebunten fra et punkt på aksen vil konvergere etter L_1, dvs. L_1 er apertureblende og inngangspupille, mens L_2 er feltblende og utgangsvindu. Utgangspupillen (bildet av L_1 gjennom L_2) ligger i $d' = \infty$, mens inngangsvinduet (bildet av L_2 gjennom L_1) ligger i $d = \infty$.

$d < f$: Strålebunten fra et punkt på aksen vil divergere etter L_1, dvs. L_2 er apertureblende og utgangspupille, mens L_1 er feltblende og inngangsvindu. Inngangspupillen (bildet av L_2 gjennom L_1) ligger i $d = \infty$, mens utgangsvinduet (bildet av L_1 gjennom L_2) ligger i $d' = \infty$.

$d = f$: Dette er et spesialtilfelle hvor strålegangen fra et punkt på aksen er parallell mellom de to linsene. Da avgrenses strålebunten like meget av L_1 og L_2 og det er vilkårlig hvilken av dem vi regner som apertureblende. Hvis vi regner L_1 som apertureblende er L_2 feltblende, **og omvendt**. I dette tilfellet har vi ikke entydighet i bestemmelsen av aperture– og feltblende.

e) For $d > f$ er L_1 apertureblende og L_2 feltblende (og utgangsvindu). Hovedstrålene (fra sentrum av apertureblenden) er parallelle med aksen i billedrommet. Dermed blir billedfeltets diameter lik $D_2 = D = 2$ cm.
Utgangspupillen ligger i $d' = \infty$ og en randstråle har samme vinkel v_m' for alle billedavstander. Ved å se på en randstråle gjennom sentrum av L_2 ser vi at $\sin v_m' \approx v_m' \approx (D_1/2)/f = (D/2)/f$ og blendertallet i billedrommet blir: $F' \approx 1/(2v_m') \approx f/D = 10/2 = 5$.

Vi har 4 brytende flater med transmisjonskoeffisient $\mathcal{T} = 0.98$. Radiansen i billedrommet er dermed $L' = L\mathcal{T}^4$. Irradiansen i et punkt på aksen er $E' \approx L'\Delta\Omega' = L\mathcal{T}^4\Delta\Omega'$ hvor $\Delta\Omega' \approx \pi v_m'^2 \approx \pi(D/f)^2/4 = \pi/(2F')^2$. dvs. $E' = \pi L\mathcal{T}^4/(2F')^2 = \pi\cdot 10\cdot 0.98^4/100\ \mathrm{mW/cm^2} = 0.2898\ \mathrm{mW/cm^2}$.

Siden hovedtstrålene er parallelle med aksen i billedrommet er $\theta' = 0$ for alle billedpunkter, og vi får ingen effekt av $\cos^4$ –loven her. Alle billedpunktene har samme irradians.

f) De to hulspeilene har samme fokallengde $f = R/2$ og avstanden mellom dem er f. Vi kaller det øverste hulspeilet for S_1 og det nederste for S_2. Objektet ligger på S_2 og skygger for sitt eget speilbilde i S_2, så den avbildningen kan vi se bort fra. Objektet ligger en avstand f fra S_1, og stråler fra sentrum av objektet vil reflekteres i S_1 og falle inn på S_2 parallellt med aksen. Der vil de igjen reflekteres og fokuseres til S_2's fokalpunkt som ligger midt i åpningen til S_1. Linseekvivalenten til dette systemet er er to linser med samme fokallengde, med innbyrdes avstand lik fokallengden, og med objektet en fokllengde foran første linse. Dvs. det samme systemet som vi har sett på i resten av oppgaven, med $d = f$, og med $f = R/2$.

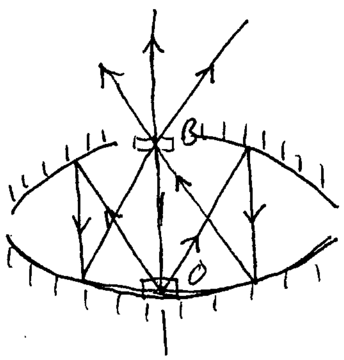

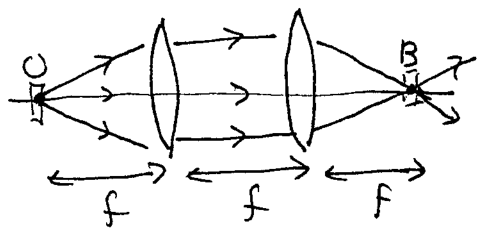

Oppgave 2

a) Feltet like bak objektet kan skrives $U(x,y,0) = t(x,y)\,U_0(x,y,0)$. Innsatt i diffraksjonsformelen:

$$U(x,y,z) = \frac{1}{i\lambda z} e^{ik[z + \frac{1}{2z}(x^2+y^2)]} \iint_{-\infty}^{\infty} [t(x',y')\,U_0(x',y',0) e^{ik\frac{(x'^2+y'^2)}{2z}}] e^{-ik(xx'+yy')/z}\, dx'dy'$$

Fraunhoferdiffraksjon har vi når uttrykket inni hakeparentesen i integralet er proporsjonalt med $t(x,y)$ slik at integralet blir proporsjonalt med fouriertransformen av $t(x,y)$.
For kulebølgebelysningen her:

$$[t(x',y')U_0(x',y',0)e^{ik\frac{(x'^2+y'^2)}{2z}}] = At(x',y')e^{-ik\frac{(x'^2+y'^2)}{2d}}e^{ik\frac{(x'^2+y'^2)}{2z}} \to At(x',y') \text{ for } z \to d.$$

I dette tilfellet har vi altså Fraunhoferdiffraksjon for $z = d$.
For planbølgebelysning har vi ingen fasefaktor i belysningsbølgen som kan motvirke faktoren $e^{ik\frac{(x'^2+y'^2)}{2z}}$ og da får vi Fraunhoferdiffraksjon i **fjernsonen**, dvs. når z er så stor at $e^{ik\frac{(x'^2+y'^2)}{2z}} \approx 1$ for alle x',y' hvor $t(x',y') \neq 0$.

I vårt tilfelle:

$$U(x,y,d) = \frac{A}{i\lambda d} e^{ik[d+\frac{1}{2d}(x^2+y^2)]} \iint_{-\infty}^{\infty} t(x',y') e^{-ik(xx'+yy')/z} dx'dy'$$

$$= \frac{A}{i\lambda d} e^{ik[d+\frac{1}{2d}(x^2+y^2)]} \qquad T(kx/d, ky/d)$$

hvor $T(k_x,k_y) = \iint_{-\infty}^{\infty} t(x,y) e^{-i(k_x x+k_y y)} dx dy$ er fouriertransformasjonen av objekttransmittansen.

b)

$$T(k_x,k_y) = \int_{-L_y/2}^{L_y/2}\int_{-L_x/2}^{L_x/2} e^{-i(k_x x+k_y y)} dx dy = \int_{-L_y/2}^{L_y/2} e^{-ik_y y} dy \int_{-L_x/2}^{L_x/2} e^{-ik_x x} dx$$

x og y integralene er av samme form:

$$\int_{-L_x/2}^{L_x/2} e^{-ik_x x} dx = \left| \frac{e^{-ik_x x}}{-ik_x} \right|_{-L_x/2}^{L_x/2} = \frac{e^{ik_x L_x/2} - e^{-ik_x L_x/2}}{2ik_x L_x/2} \cdot L_x = L_x \operatorname{sinc}(k_x L_x/2)$$

som ved innsetting gir oppgitt resultat.

Diffraktert felt:

$$U(x,y,d) = \frac{A}{i\lambda d} e^{ik[d+\frac{1}{2d}(x^2+y^2)]} T(kx/d, ky/d)$$

$$= \frac{A}{i\lambda d} e^{ik[d+\frac{1}{2d}(x^2+y^2)]} L_x L_y \mathrm{sinc}[kL_x x/(2d)]\ \mathrm{sinc}[kL_y y/(2d)]$$

Intensitetsfordeling:

$$I(x,y,d) = |U(x,y,d)|^2 = \left(\frac{AL_xL_y}{\lambda d}\right)^2 \mathrm{sinc}^2[kL_x x/(2d)]\mathrm{sinc}^2[kL_y y/(2d)]$$

Siden sinc(0) = 1 fås $I(0,0,d) = \left(\frac{AL_xL_y}{\lambda d}\right)^2$ og det oppgitte resultat.

c)

sinc(x) har første nullpunkt for $x = \pi$, dvs. første nullpunkt i mønsteret er for $kL_x x/(2d) = \pi L_x x/(\lambda d) = \pi$, eller $x = \lambda d/L_x = 500 \cdot 500/5$ nm $= 5 \cdot 10^{-5}$ m $= 50$ μm.

Hvis d dobles dobles x. Hvis L_x dobles halveres x. Hvis L_x og $L_y \to 0$ vil sinc–ene være ≈ 1, slik at $I(x,y,d) \approx I(0,0,d)$ og det diffrakterte feltet vil være en kulebølge fra sentrum av åpningen.

d) Gitterets romfrekvens er $\nu = 1/\Lambda = 1/0.5\ \mathrm{mm}^{-1} = 2\ \mathrm{mm}^{-1}$. Hver fourierkomponent i gitteret gir oss en diffraksjonsorden. De 3 fourierkomponentene er:

$m = 0$: $(1/2)\delta(k_x)$ gir diffraksjonsmønster omkring x=0.

$m = 1$: $(1/4)\delta(k_x - 2\pi/\Lambda)$ gir diffraksjonsmønster omkring $x = \lambda d/\Lambda = 500\mu$m $= 0.5$ mm.

$m = -1$: $(1/4)\delta(k_x + 2\pi/\Lambda)$ gir diffraksjonsmønster omkring $x = -\lambda d/\Lambda = -0.5$ mm.

Avstanden mellom diffraksjonsordenene er 10× bredden av hver diffraksjonsorden (jfr.c)).

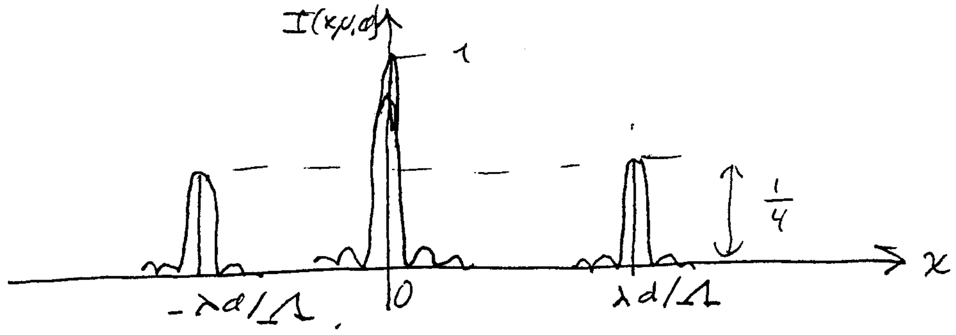

d) Betingelsen er at avstanden til første nullpunkt, dvs. $x = \lambda d/L_x$ skal være lik L_x.
Dvs: $L_x = \sqrt{\lambda d} = 5 \cdot 10^{-4}\text{m} = 0.5$ mm, slik at F' $= d/L_x = \sqrt{d/\lambda} = 1000$.